

HORVÁTH TAMÁS

Szuvenír

(Részlet)

Június vége, darazsak, legyek zümmögnek az ünnepi asztal romjai fölött, délelőtt még esett, a nagymama születésnapjára gyűlt össze a család a verandán.

Meleg van. A kert frissen gőzölgő párái, a datúrákkal tűzdelt rózsacsokor az üveg-vázában, a nyárelő gőgje, a részeg természet. A nap cintányérja, az ég roppant, vakító, kék-sárga díszlete. Ehhez képest az idelenti burjánzás olcsó, de örömteli komédia. Az iménti esőtől bársonyos gyöngédségzöld és a kerti virágok rikító dicsősége harmónikus kiegészíti egymást.

A nagymama évek óta beteg, és ez az állandóság olyan masszív, mint az eurázsiai heglánc a Pamírtól a Kaukázuson át a Kárpátokig. Szívkoszorú-elégtelensége van, mellyel feküdni kell, s csak kivételes alkalmakkor támogatják ki a verandára, a fűzfafotel párnákkal bélelt ölébe.

Néha már az az érzése, hogy nagyanyja fekvő járt iskolába, fekvő ment férjhez, fekvő főzte az ebédet, püfölte a fakanállal lányait, ha rossz fát tettek a tűzre. A négy Bánkúti lány a férjikkel és a gyerekekkel. A süteményestálak kifosztva, néhány almáspite árválkodik csupán az egyiken.

Keresztanyja kávé tölteget a csészékbe, az asztalon szódásüvegek, kancsóban málnaszörp, szőlőfürtökkel díszített, hasas butéliákban könnyű homoki siller. A felnőttek egymás gondolataiba vágva beszélgetnek, megannyi leleményes szerep. Most végre szabadjára van engedve a nem létező siker. A meghitt környezet arra inspirálja a társaságot, hogy legalább egymás előtt a magabiztosság és jóléti büszkeség álarcát húzzák megsebzett büszkeségükre. A lecsúszott középosztálynak a felső közepe: volt tisztviselők, tanárok, katonatisztek. Gizi néninek például ruhaszalonja volt, Gellért bácsi, a cisztercita atya a k.-i kertészet segédmunkása, keresztapa donkanyaros, tartalékos, „horthyfasisza” főhadnagy, egykori polgári iskolai tanár, és örülhet, hogy fölvezték könyvelőnek a helyi késárugyárba. No és az apja? Aput tavaly rúgták ki a bíróságtól, most a vasútnál krampácsol, és szó nélkül túri... Keresztapjának az a legfőbb vágya, hogy legalább napközis tanárnak visszakerüljön valamelyik általános iskolába, de persze hamarabb megy át a tű fokán a teve, semmint ez sikerüljön. A hajdan volt aranykorról ábrándoznak, amikor még valakik voltak, s most, kibillentve ebből a valakiságból, a lehető legszorgalmasabb pedálozásra kényszerülnek a marxista fejtágítókon, csak hogy páriaként megtűrjék őket munkahelyükön. A hajdanvolt aranykor... Minden csak viszonyítás kérdése. Néha már sajnálják, hogy nem születtek tanyasi csicskásnak vagy prolinak, vagy ha mondjuk egy icipici zsidóvér keringene az ereikben... Nem, azt azért talán mégse! Kivéve természetesen az aput, akinek szép, nagy kampós orra van, és azt is tudja mindenki, hogy apu anyja, vagyis az ő másik nagymamája (milyen bonyolult néha, hogy ki kinek a kicsodája! mindig utána kell gondolni, mert az apun és az anyun kívül mindenkiből több van...), szóval a Tercsi nagymama, ahogy a családban emlegetni szokták (meghalt már) fiatalon egy élteőbb, gazdag, özvegy zsidó ügyvédnél szolgált mint házvezetőnő, és nagyon hirtelen ment férjhez... Tehát „a Dezső kicsit gyanus!”

Apjáról mindig úgy beszélnek a háta mögött, mint valami kóbor macskáról, akit ők fogadtak be: a fényességes Bánkúti família. Magyarán, kegyeskedtek méltóztatni! Bár a Dezső mentiségére legyen mondván, most ő is a rendszer feketeseggyűje, hiszen ki látott már bányász vagy vasúti pályamunkás zsidót?

– Te Dezső, ezzel a tokmánnal már rég bent kéne ülnöd a pártbizottságban – ugrasztja aput Béla bácsi, a Gizi néni férje, aki a társaság legjobban szituált tagja és egy környékbeli falu igazgató-tanítója. („Hja, a Bélának könnyű, nekik mindenük megvan!”)

Apja szeme szúróskéken villan, akár a gáztűzhely takarékra kapcsolt lángkarikája. Aranykeretes szemüvegét (de sokat macerálják érte a krampácslásra született bunkók!) föltolja vörösbarnára égett homlokára. Szomorú kecskefeje ezernyi ráncba gyűrődik, megszépíti a boldog vigyor. Na végre, csakhogy a Béla rákezdte! Már várta, nagyon várta, afféle rituális bábszínházosdi ez köztünk, paprikajancsi visszapüföli a hitványokat. Apu most újra elmondhatja, hogy a SZAK-ban futballozott, az első osztályban, és a vidéki válogatottságig vitte, amikor közbeszólt a háború (még az első!), aztán kivitték a Piavéhez a frontra... Majd mindjárt lehűti ő ezt a falusi krampuszt! Labdához se érhet mellette, ugyan mit mutathat fel a hordónyi pocakján kívül ez a Béla? Ráadásul még tizenöt évvel fiatalabb is nála, buta, nyálasszájú, fölfelé nyal, lefelé rúg, mindig is ki volt kímélve. Ez csak akkor olyan nagymenő ám, ha a háta mögött tudja az egész csirkeudvart.

– Százszor mondtam már, hogy amikor egyszer a Fradi ellen játszottunk, orrba rúgtak. Nem úgy, mint téged, Bélám, aki még a nyilasoknak sem kellettél. Hiába nyaltad a seggüket, tudták, hogy a zabáláson kívül semmire se vagy jó, és még ők is fenéken billentettek.

Tekintetes ifjabb vitéz Takács Béla igazgató elvtársat (mert apja, az öreg Takács csakugyan „vitéz” volt) előnti a pulykatakony. Mit képzelsz ez a genetikailag gyanús elem, hogy merészel ez a család által fölkarolt, befogadott, rühes kandúr vele így beszélni? Már ordít is, de az asszonyok beléfojtják a szót.

– Te Béla, amikor negyvenötben tele lett a gatyád, nem voltál ilyen nagyfiú – így Rózsika néni, a legfiatalabb Bánkúti lány.

Célzás az igazolóbizottsági hercehurcára... Annak idején Rózsika néni ment könnyörögni Pálfihoz, a kommunista polgármesterhez, akivel még negyvenöt előtt együtt dolgozott a városháza szociális osztályán, hogy engedjék el ezt a maflát, nem csinált ez semmit. A családban nyílt titok, hogy amikor a rendőrök beültették a kocsiba, hogy a Tisza Szállóba vigyék, ahol az ÁVO elődje tanyázott, akkor ifjabb vitéz Takács a szó szoros értelmében összecsinálta magát. Káromkodva lökdösték vissza a lakásba, hogy tisztát váltson.

– Kár a Dezsőt kárhoztatni, ő csak bélyegeket gyűjt – ez pedig a keresztmama, Ila néni, aki hanyag eleganciával pöffenti oda a cigarettafüsttel a falusi tökfeknek a csöppnyi vitriolt. Mert azt is tudja mindenki, hogy Béla bácsit ott, a Tisza Szállóban rögvést beléptették a kommunista pártba, egyet s mást el is vállalt, úgyhogy azóta kizárólag az épületek homlokzatára, meg a tanyérsapkákon virító vörös csillagra függeszti tekintetét. Furcsa görcsbe merevedett a nyaka, valószínűleg úgy meszesedtek el a csigolyái, hogy lejjebb már nem vesz észre senkit, de hát ez érthető, odalent csupán a burzsoá dekadencia férgei tekeregnek.

– Fiam, most legjobb volna, ha elvonulnál a toalettbe, és lecsapolnád a vérnyomásmérő – tanácsolja neki a nagymama, a megfellebbezhetetlen döntőbíró.

Apu megdicsőülve ragyog, rettenetesen élvezi a purparlét. Soványan, szálfaegyenesen ül a széken, teste a fizikai munkától csupa ín és izom. Egyetlen deka fölöslege sincs, pedig betöltötte a hatvanat. Szétfeszíthetetlen rugó, akit nem lehet kipiszkálni önérzetéből, vagy ha mégis, akkor nagyot pattan és visszaüt.

Azért az jó, ha anyu nem hallotta a cirkuszt, mert amilyen indulatos, képes lett volna a körmeivel kidekorálni a Béla elvtárs arcát. Biztosan a száját rúszozza a belső szobában. Megátalkodottak ezek a Bánkúti lányok, mindnek megvan a maga flúgja... Anyu az Élelmiszeripari Vállalatnál sem hagyja magát, de nem ám! Ott is elő-előkapja a rúzszt, és ha valamelyik nacsalnyik rákezd, hogy a naccságák ideje lejárt, meg hogy a szájfestés kispolgári csökevény, azonnal visszavág neki: „Idefigyelsen, V. kartárs, törődjön a saját dolgával! Tudja azt maga nagyon jól, hogy hó végén nem a maga népi demokratikus rőfögésére van szükség, hanem rám.” „Meglásd, egyszer még elvisznek, Ircsikém!” – csóválja aggodalmaskodva fejét apa, valahányszor vállalati ügyekről esik szó, de anyu csak legyint, és igaza is van. „Hja, a Mérlegnének mindent szabad, vele kivételeznek!” – mondogatják a háta mögött. Anyunak tényleg nem léphet senki a lába nyomába, olyan frappáns termelési beszámolókat ír, hogy azokat küldözgetik mindenhová: a pártbizottságra, a megyéhez, a minisztériumba. Csak úgy kirázza a kisujjából. Neki mindegy, hogy kinek: akárkinek, akárhová, akármikor... Anyu vállalati kincs, a hentesből lett igazgató lélegzetet sem tud venni nélküle. Igaz, apura tekintettel anyu nem tölthet be semmiféle komolyabb tisztséget (ez sajnos a fizetésén is meglátszik), mindössze egy kis, besorolt előadó az áruforgalmi osztályon. „A respekt a lényeg, Dezső – szokta mondogatni apunak –, valahogy talpon kell maradnunk. Különben is, a Hentes megígérte, hogy elintézi neked a paprikabeváltót.” Maguk közt csak „a Hentes”-nek hívják a szakértségsis gyorstalpalóban kikupálódott Gy. elvtársat. Lehet, hogy augusztus elsejétől apu már a paprikásoknál dolgozik.

És ő? Szereti mindkettőjüket, de bizony inkább az anyja természetét örökölte. „Tiszta Ircsi ez a gyerek” – szokták mondogatni nagynénjei. Hát az igaz, hogy vajmi kevés szorult belé apja szelíd, vigyorgó blazírságából. Apu helyett most őt gyötri a düh, legszívesebben bevágna néhányat a nagy, tohonya állatjának, csak hogy a Béla bá' legalább egy mázsa, ő pedig csak tizenegy éves, és vaságyastól harminc kiló.

Kihasználja a zűrzavart, és amíg Béla bácsit a többiek forrázzák vagy hűtik (az elhatalmasodó agyhúgykő ellen mindkettő egyformán hatásos), kioson a verandaajtón, le a lépcsőn a deszkakerítéssel elválasztott, veteményes mögötti, hátsó kertbe. Valaha ez az egész városrész mocsár volt, a talajvíz magas, nem nagyon lehet ide mit ültetni, legfeljebb kukoricát és napraforgót, ami összekeveredik a kert végében burjánzó náddal és sással. Középen méternyi széles árok, poshadt vízzel és egy fapallóval.

Csak jó valamire az a rúzs, mert anyu úgysem engedné le a kertbe: vigyázni kell az ünneplő ruhára, a fényesre suvickolt cipőre, a fehér térdharisnyára (egyikből sincs több), a sötétkék úttörőnadrágra, ami nagyon is jól illik az özőnvíz előttről megmaradt matrózbólúzhhoz. Hogy utálja, de hogy! Úgy néz ki benne, mint szarospista Jézus nevénapján. Akár egy kis pisis, elsőáldozós... Az ünnep az ünnep, olyankor mindenki kinyalja a kölykét, jó ürügy ez a csimotaversenyre. Csupa „szemünkfenye”, úgy dicsekednek velük, mint a háztömb körüli, gyorsasági bajnokságokon a bukósisakos, bőrcsizmás menők a spécire túráztatott motorjaikkal. Azoknak persze van mire felválni, a múltkor is hogy irigyelte Puhony Nándort, a Bp. Honvéd többszörös bajnokát, aki egy teljes körrel megelőzte a többieket a fantasztikus Gilerájával!

Mindegy, kockáztatni kell, még ha kap is néhány taslit. Nyomás, hátra, a nád közé, adjunk a Béla bácsinak, adjunk a felfuvalkodott Döbrögi-jének! Hersegnek az árokparti lapuk, a kardként lecsapó lécdarab nyomában sok-sok fejetlen hulla, köröskörül húsos-nedvesre csonkolt száraz meredeznek. Amelyikre most üt, az a legnagyobb: az a Béla bácsi. A földre huppanó levél pedig Béla bácsi nanking-mellénye, az a vastag ér a levélen a zsebóra ezüst lánc. Béla bácsi is túlóltözte magát, a kötelező lódenhez meg az ócska, gyűrt kashaöltönyhöz képest ez nem valami káderhez méltó viselet... De kit érdekel! Amott meg, az a leszakadt levélfoszlány a Béla bácsi keze, a dupla vastag karikagyűrűvel.

Meg kell büntetni a Döbrögit! Bizony, büntetést neki, büntetést a hordóhasújának a hülye vicceiért! Hátha még egy herceg kis levelibékát is belepottyanthatna a kisebbik Takács lány blúzába hátulról... Nincs az a verés, ami elrettenthetné! Vagy inkább vegye rá a Kisgizát, hogy játsszon vele papás-mamást? Be kéne csalni a kerti budiba, leráncigálni róla a bugyinkót, de ez a kis hülye úgymint mindent elfecseg a felnőtteknek...

Becsörtet a kukoricásba, ide-oda rohangál, nagyrészt már felszáradt a sár, a föld szomjas, az árokban vígan kuruttyol a békakórus.

Szitakötőket kerget, lepkék után kutat, észrevesz egy különlegesen szép fecske-farkút, de az csak incselkedik vele. Karnyújtásnyira bevárja, és amikor már lecsapna rá, felröppen, egy-egy pillanatra megmerevedik a levegőben, majd bravúros, kiszámíthatatlan cikcakkokkal eltűnik a kerítés mögött.

Itt, ebben az elhanyagolt, gizgazos kertben keríti először hatalmába az a szorongással teli, alig megfogalmazható érzés, hogy soha, de soha nem kerülhet igazán közel a világhoz.

Kiszemel egy békát, amelyik smaragdzölden gubbaszt az árokba csüngő levélen. Behajlítja tenyerét, óvatosan közelít, összes gyorsaságát beleadva rázúdul az áldozatra, de a béka csobbanva eltűnik, néhány buborék marad csak utána. A sáros víz arcára, blúzára fröccsen, keze alámerül az iszapos pépben, undorodva kapja ki, ujjairól csöpög a víz.

Az utálattól és naptól kábán, kiszolgáltatva a kudarcnak, lecsüccsen egy árok partján heverő, esőtől kifényesedett, vadonatpiros téglára. Nemrég kerülhetett ide, biztosan Zámbóné, a kicsit dilinyós, alsó lakó hozhatta ide a kút menti téglarakásból, netán, hogy megjelölje, meddig érdemes még egyáltalán fölászni a kertet.

Zámbóné mindig gumicsizmában jár, kackiás kis bajuszt visel, művezető a kenderfonógyárban, és felesben műveli a kertet, még ha nem is átütő sikerrel. Ez az egyetlen mániája. Zámbóné az ilyen névnap, családi susmusok epizodistája, mindig szóba hozza valaki, hogy a „kisnyilas” negyvenötben azonnal váltott, ehhez képest nem nagyon „kényezteti ugyan a Párt”, de azért „bizonyára mindent jelent, ami a házban történik, és nem szabad vele bizalmaskodni”.

Őt mindenesetre a vasorrú bábára emlékezteti. Nagyon is jól el tudja képzelni, hogy egyszer mindhármójukat elkapja, vele együtt a Kisgizát és a keresztapáék Micukáját is, rájuk zárja az ólajtót, s aztán majd ki kell dugni az ujjukat, hogy elég kövérek-e már, érdemes-e valamelyiküket megsütni és fölfalni... Valójában iszonyodik az ócska, mocskos göncökben járó, mogorva csoroszlyától, de Zámbóné most nincs a láthatáron, valószínűleg kiment a temetőbe a férje sírjához.

Meg-megborzong, ahogy Zámbónéra gondol, keskeny kis feneke felszívja a téglamelegét, jólesik neki, ahogy a nap tüze a nadrágon keresztül beleivódik bőrébe, átjárja

csontjait, akár az élet igazsága, ami ugyanúgy teljesedik be, mint a Zámbóné által mormogott, érthetetlen átkok, mint a halál, mint az a romhalmazból előmeredő kéz Szombathelyen, amikor a rettenetes szőnyegbombázás után feljöttek az óvóhelyről. Abból a napból már alig emlékszik valamire, de például arra a karomszerűen felmeredő kézre igen, mintha valaki fordítva szúrt volna bele egy csirkelábat a mészportól és üvegcserepektől borított gerendacsonkok, tégladarabok közé.

Itt, ebben a kertben még nem sejtí, hogy a sikertelen lepke- és békavadászattal csakugyan az életét játssza végig, ezt a napforró, téglavérszínű, agyagkő életet, ami egy napon valahol messze, egy téglafal tövében ér majd véget, és a novemberi ködben egész testét el fogja önteni a halálveríték, hogy aztán mégis visszarángassa ebbe a se hús-se hal iszonyatvergődésbe a reszketés, a hideg...

De most még – vagyis azon a június végi délutánon – csak rohangálunk a Kisgizával és a Micukával, két kis hülye, akik utánam szöktek, és a pusztaság tény, hogy ott szökdecselek a nyomomban, felgyorsítja reflexeim. Csak el kellett határoznom, hogy lesújtok, és a tenyeremben máris ott vergődik a lepke. Hátról, egyetlen, villanásszerű mozdulattal kapom el szárnyánál fogva a szitakötőt, úgy cserkészem be áldozataimat, ahogy a macska vadászik...

És ettől kezdve minden könnyen ment, a kis dinkák ámitása, hogy varázserejű a kezem, meg hogy egy bikafejű szörny lakik a kert végében, ott, ahol a legsűrűbb a nád, meg a sás, és ennek a szörnynek én vagyok a királya, minden kívánságomat teljesíti. Aki például ezt a piros téglát a hóna alá kapja, és nem teszi le estig, annak egy káprázatos, dió nagyságú, indiai rubin lesz a jutalma. És azt is beszopták, hogy egyszerre két hangon tudok énekelni, mint a város ismert bolondja: Bolond Báró Bíró Béla, vagyis a Gugus, csak hogy amit én produkálok, az még ennél is több! Az egyik éneklésem farkasüvöltés, a másik szellemhuhogás, s ezzel éjszaka bárkit odacsalogathatok az ágyamhoz, hogy elmesélje történetét. Ha akarjátok, belenézhetek a torkotokba a varázserejű pityanggal itt, ni. Ez egy mindent láttató lámpás, csodás ereje van, mint Aladdin olajmécsesének. Hadd nézzem, hátha nőnek már a színarany hangszálhúrok a nyelvek mögött, nyisd ki csak, Gizike, a szád, hunyd be a szemed, úgy! Most szép lassan benézek ezzel a pityanggal, igen, már látom... P-h-h-h!

Kisgiza bög, köhög, öklendezik, tele van parányi ejtőernyővel a szája, köpköd, fulladozik, szalad az anyjához, beárulni engem. Tagadok, nem igaz, nem igaz, ő is fújta ránk a pityangot, igaz-e Micuka, ösztönösen lehúdom a fejem, így anyám tenyere csak a nyakamon csattan, de már tudom, hogy diadalt arattam a vágyakozás és a megaláztatás között valahol félúton.

El-ká-posz-tá-sí-tot-ta-la-ní-tot-tat-tál.

Ezerkilencszázötven június huszonhetedikén, a nagymami hetvenhatodik születésnapján még a legyek is azt zümmögik: milyen szerencse, hogy Petőfi nem most él! Percenként jönne érte az ÁVO, percnként dobna fel a talpát, el se jutna a kozák pikáig.

Mintha egy átírótomb indigója alól tépnéd ki: minden nap az előző másolata, bepókháló az unalom, megfertőznek a jelképek, szünet nélkül süvít a nincs, a rádióból egyfolytában bugyog a gyűlölet. Rettegés tölt el, és hazudni kell, hazudni, hazudni mindig mindenkinek a holnap kifestőképeskönyv-mennyszágaról, mert soha nem tudhatod, mikor ki jelenti föl az aput egyetlen rossz mondatodért. Még Csillapilla néni magyar szakkörében sem ordíthatod ki magadból (pedig oda csak az osztály válogatott elitje jár!), hogy minden olyan tompa, zavaros, sivár, és nem történik semmi, de semmi, ami kigyújtaná az időt, mint hajdanán, ama dicső március közepén, jó száz évvel ez-

előtt. Búzös árok ez az év, alján haldögszürke, szappanos lé koszlik, és azt is tudod, hogy az összes átjáró, kocsibeálló, keresztbe fektetett palló, kanyarulat mögött ugyanaz kezdődik és ugyanaz folytatódik majd jövőre is, egyre beláthatatlanabbul, elviselhetlenebbül...

Egész nap ebben a sivatagban bolyongtam, hiába volt vasárnap, s a krémes és az ünneplés, csupán a képzeletem ragyogott, vonszolt, lökött előre („Előre, őrsvezető pajtás!”), mintha a szívem helyett fantáziám pumpálná tagjaimba a vért. Ez az igazi Szahara, nem ám a másik: itt legeli a homokot a tevecsontváz!

Tehénlepény ez a város, egy lapály, soha nem jártunk kirándulni, nem is lett volna hová. Apu szokta gúnyosan mondogatni (pedig ő tősgyökeres, őshonos családból származik), hogy Szeged az ország végbele, mire keresztapa se mulasztja el a replikát, hogy nem is ez a legnagyobb baj, de még az aranyeret is kibányászták innen. Csupán a nyár röpke két hónapjára keríti hatalmába a mit tudom én, miféle nyugtalanság a nálam nagyobbakat – fiatalokat és idősebbeket – a Tisza-parti strandon. Ebben az álmos, tunya városban azt hajszolják, ami nincs, ami mindig is hiányzott ebből a tájból. Mesterkélta a nyüzsgés, felfokozott a császkálás, ide-oda a strand ösvényein és a part menti homokban, a pontonokra telepített mólótól föl egészen a Bertalan emlékműig, meg vissza, hogy aztán augusztus végén hirtelen elzsibbadjon minden. A kabinokból kidöglük a lüktetés, és ott marad a csend, mint egy félig elrepedt kagylóhéj. De engem taszít ez, nagyon taszít, a börtönt börtönnek látom, akármennyire is csak egy kis pöcsös vagyok, sasszemmel látok ott, ahol a többiek azt hiszik, hogy ha a jelentéktelenségig összehúzzák magukat, akkor megúszhatják és átevicélhetnek a holnapokba. Gyávák. Ezért azzal ámitják egymást, hogy másutt se járnának jobban, mert mindenütt ugyanolyan a priccs, ugyanolyan a cella, és ugyanúgy forgolódhatnak egyik oldalukról a másikra álmukban. Itt ez a kötelező szerep, mást nem játszatsz, ezt várják el mindenkitől. Ezért nem fogom elmondani senkinek, hogyan szöktem be az egri várba, hogyan fogadott Dobó kapitány, hogyan vittem be neki talpig érő, felnőttre való kabátom alatt a távcsöves kispuskát kétszáz lövedékkel, s aztán másnap reggel hogyan lőttem fejbe a Bolyky-bástyáról a sátra előtt álló Ali basát, majd sorra a többi beglerbeget, és hogyan futottak ezer felé, a rémületől üvöltve, lófarkas kopjáikat s a prófeta zöld zászlaját elhajítva a pogányok, végül hogyan hódítottuk vissza édes hazánkat, hogyan csaptunk szét a négy égtáj felé, hogy mi legyünk Európában a legnagyobb hatalom, egészen addig, amíg Magyarország partjait újra három tenger mosta...

Lassan estébe fordult a délután, az aranyzöld égbolton előparázslott a vízestej-fehér hold, Béla bácsiban is rég szétolvadt a nagyzási hóbort, fröccs fröccs után („Nem lesz ez egy kicsit sok, fiúk?”), a méregtűskéket is kiizzadta már a lélek. A férfiak kint maradtak a verandán néhány gyors ultipartira, de a politika kártyalapjai is minduntalan belekeveredtek az időfecsérlés véget nem érő játszmányába. Az ultizók testvéreké váltak az ürességben, az összetartozást mímelő képmutatásban, elöntötte őket a csillogó, vak remény, hogy az orosz nem húzhatja soká, a Nyugat csak-csak megembereli magát, majd a Dhulles így, majd az amerikaiak úgy, majd ha bevetik az atomot, de nem ide, mi nem kapunk belőle, kizárólag Moszkvára hullik az áldás, meg Szibériára, de te ne félj Bélám, nem égsz porrá, te csak arra ügyelj, és úgy dolgozz az elvtársaid keze alá, hogy azért valamiképpen ki tudjunk ráncigálni a szarból.

Közben minket is terelgettek már befelé, nehéz volt a viháncoló gyerekeket összeszedni. A nagyobbik Takács lány, Anikó gőgös libapillantásokat vetett ránk, ő bezeg el nem mozdult volna a felnőttek mellől. Jövőre gimnáziumba megy, hát úgy pipiskedik, mint egy dáma.

Anyu és Rózsika néni visszafektették nagymamát az ágyba, Ila néni Gizi nénivel sustorgott valamiről, hogy már megint hülye vagy, miért nem raksz zablát a szájába, hát nincs neked önérzeted, csak kihasznál téged, a Takácsok mind ilyenek, az öreg is hogy bánt a feleségével, te meg csak túrsz, szenvedsz, hagyod, hogy előbb-utóbb bele-sodorjon benneteket egy újabb bukásba.

Mindenki kókadozott már, a vázában az egyik rózsának lehorgadt a feje, akárcsak az enyém, pedig ablak, ajtó tárva, hús esti szellő fújdogált. Keresztanyáék szedelőzködtek, mert Micuka elaludt az anyja ölében, és Takácsék is hozzáfogtak a búcsúzkodás hosszadalmas rituáléjához. Csók és puszi, és a fogadkozások pingpongja, hogy majd ekkor meg akkor, és el ne felejtsetek, hogy két hét múlva lesz Gellért bácsi születésnapja, azt is itt rendezzük, el kell hogy jöjjetek, viszont ti is kiutazhatnátok hozzánk néhány napra, ennek a gyerekek is jót tenne a levegőváltozás, meg egy kis falusi tej...

Figyeltem, ahogy az előttem imbolygó arcokon hol felragyog, hol hervadozni kezd a tiszteletteljes, udvarias mosoly, amelyben még ott bujkált a megfáradt szeretet, de mindinkább erőt vett rajtuk a türelmetlenség, hogy már mennének, szinte menekülnének, annyira keveset bír ki az egyik ember a másiktól, és nem is titkolták érzéseiket, egyre több lett a grimasz, a homlokránc, a megvető fintor, a hepciáskodva gesztikuláló mozdulat.

A nagy nyüzsgésben Micuka elbújt a tükör háta mögé, Kisgiza nem találta a babáját, sürgető kiáltások, félmondatok röpködtek, ajtók csapódtak, végül a felnőttek türelmetlensége pakolt rendet a káoszban.

Nagymama kivételével mindannyian lehömpölyögtünk az utcai kapuhoz. Ugye, hogy a mama milyen boldog volt, akkor a jövő héten valamikor beugrunk hozzátok, de anyu, én úgy szeretnék elmenni a keresztmamiékhoz, vedd tudomásul, Sanyika, hogy azt az aranykoronát igenis a tündérkirálynőtől kaptam, tele van gyémántokkal, de nem mutatom meg neked, te hülye, mert befújta a számba, b-e-e-e! Hagyjátok már abba, mindjárt szétcsapok köztetek! Hölgyeim, ha lehet, ne húzzátok az időt... A-p-u-u-u, fáradt vagyok, vegyél f-ö-ö-ö-! De ugye, Dezső, nincs harag?

A fejünk fölött ott ragyogott a Göncöl. Hosszan néztünk a távozók után. Mielőtt a sarkon befordultak volna, visszaintettek, aztán elnyelte őket az éjszaka, mely tele volt illatokkal, kutyaugatással, titkos jeladásokkal.

A nagymami tényleg boldognak látszott, még fekvé is ott vibrált, röpdösött a családja körül, kotlós, akit a csibék szoros gyűrűje őriz, kérdései és véleményei mind-mind a család ügyes-bajos dolgaiból csipegettek, hadd fogyjon a baj, mert az aztán bőven van, hetekig lehetett volna belőle csemegézni.

Akik még maradtak, odahúzták székeiket a nagymama ágyához. Éreztem, hogyan lassul a szívverésem, szemhéjam malomkő, el-elbillen, képtelen vagyok felemelni, nyitva tartani. Aztán lefektettek öreganyám lábához keresztbe, az ósdi, támlás ágyba, mely valóságos anyahajó volt, le lehetett roppenni a végébe, és elernyesztett szárnyakkal heverni, mint a kert óriás szitakötője. Az egész napi ugrabugra, a nap heve kiszívta minden erőmet, és az is zavart, hogy tudtam, nemsokára úgyszólván fölkeltene. Saját lábamon vánszorgok majd hazafelé, félálomban, anyuba és apuba kapaszkodva, addig nyafogva, amíg meg nem hintapalintáztatnak minden utcasaroknál.

De most még nem gondolok a hazamenetelre, halkan zsong bennem az élet, sodródok az álom bódulatával, hamarosan szétszóródom a káprázatok égtájai felé, megfedkezem a bőrömön kívüli világról, láthatatlanul suhanok, mint a szél, az elhagyott, török sátrak közt száguldok, magam előtt görgetve a janicsársüvegről leszakadt strucc-

tollat, rátenyerelek a meleget árasztó dombokra, onnan nézem, hogyan ujjonganak a várvédők. Még a félhalottakat is felhordták mind a romhalmazzá ágyúzott falakra, bástyákra, de én nem vagyok köztük, hisz nincs testem, egyszerre jutok el minden-hová, és mégis, csak ritkán éreztem magam ennyire jelenvalónak az emberek közt, mintha éppen akkor szabadultam volna ki a fákamrából, ahová néha bezártak, ha valami főbenjáró bűnt követtem el. Boldogság fogott el, tudtam, hogy a szélnek a legjobb, és biztos voltam benne, hogy ezentúl minden nap más lesz, mint a többi, mind-től várhatok még valamit.

Tele édes ízzel a szám, csak a beszédfoszlány-szigetek emelkednek ki az álom-tengerből. Csordultig betört az iménti szabadság, a meghódításra váró jövő, a kerti tücskök lágy ciripelése. És akkor egy mondat a tarajára kap, hatalmas ívben dob ki a partra, hirtelen éber leszek, mint a nyúl.

- No de, hogy nem jött rá mindjárt? Miért nem szólt előbb?

- Azt hitte, valami részeg társaság randalírozik a sírok közt.

- Nem nézte meg?

- Dehogynem. Lámpást gyújtott, elbócgott a hangok irányába, de nem látott senkit. Akkor azt gondolta, hogy hallucinált.

- Végeredményben nem csoda. Borzasztó lehet egy temetőcsősznek, én semmi pénzért nem csinálnám.

- Ugyan már, Ircsikém! Az is csak egy foglalkozás. Megszokja az ember.

- Én ugyan soha.

- Végül is, kedves mama, hogyan jöttek rá?

- Hát úgy, hogy a csősz csak nem hagyta nyugodni a dolog. Másnap reggel az volt az első, hogy jelentkezett a városházán. Haza akarták zavarni, mert tudták róla, hogy szereti a tütüt. Özvegyember volt ez a Kiss bácsi, nem talált olyan asszonyt, aki odaköltözött volna hozzá a temetői kis házacskába.

- Azon egyáltalán nem csodálkozom.

- Elég az hozzá, hogy az öreg addig hajtogatta a magáét, amíg ki nem szállt a hely-színre egy bizottság. Köztük volt Gyuri bácsi, az én keresztapám is, mint a rendőr-kapitány helyettese. Emlékszel még rá, Ircsikém? Nem? Pedig de sokat lovagoltattát a térdén. Szegény meghalt még kilencszáznyolcban. Onnan jött a zaj, mutatott a csősz egy nagy, kápolnas kriptá felé. Gyuri bácsiéknak végigfutott a hátukon a hideg, tudták, hogy előző nap oda temették a szegény Zsámbéki gyereket. Jóképű fiú volt a Zsámbéki Zoli, még én is táncoltam az egyik bálon vele, régi, zentai família sarja. Ment az utcán, egyszersak összeesett, megállt a szíve. Nagy temetést rendeztek neki, az a rengeteg koszorú, olyat már akkoriban is csak ritkán lehetett látni, a virágok egészen elborították a kápolna előtti, parányi sírkertet. No és aztán, de ezt is csak a Gyuri bácsitól tudom, mert akkor én még fiatal lány voltam, alig tizenhét éves, az apátokat se ismertem, Rózsikám, szóval semmi gyanúsat nem találtak, amikor kinyitották a kápolna ajtaját, illetve mégis, mert a koporsó mintha egy kicsit keresztbe állt volna a téglapadlón, egy iciripicit ferdén, csálén valahogy... És akkor a Kiss bácsi kijelentette, hogy bizony nem így helyezték el tegnap, hanem pontosan a bejáratra merőlegesen, és középre fektették, tehát itt valami nem stimmel. A halottkém azonnal parancsot adott Kiss bácsinak meg a városi altisztnek, hogy feszítsék föl a koporsó beszögezett tetejét, és ami akkor a szemük elé tárult, maga volt a tömény iszonyat. A Zsámbéki fiú arccal lefelé fordulva feküdt, csupa véres csonk az ujjak helyén! Kiderült, hogy csak tetszhalott volt, odabent a koporsóban föléledt, ordítozott, dörömbölt, kínjában összevissza marta az arcát,

lerágta az ujjai végét. Életemben ilyet még nem láttam, mesélte a Gyuri bácsi, és azt is elmondta, hogy ennek a gesztenyebarna fiúnak a haját mintha lisztbe mártották volna, egyetlen éjszaka megőszült. És persze, hamar elfogyott a levegője, ott fulladt meg a szerencsétlen.

– Ez tényleg borzasztó. Mintha az egész világ összeesküdött volna ellene. Micsoda sors az ilyen! Elképesztő.

– Pedig amúgy nagyon jóra való fiúként ismerte mindenki, építészhallgató, műegyetemista volt Pesten. Ez a nyári szünidőben történt. Állítólag nagyon szépen rajzolt. Sokat gondolok mostanában erre, és elvárom tőletek, hogyha itthon halnék meg és nem boncolnak föl, akkor valamelyikőtök szúrja át a szívemet egy kötőtűvel.

– Jaj, mama, hogy mondhat ilyet a születésnapján!

– Mert félek! Csak ettől az egytől félek, a haláltól magától nem. Értem nem nagy kár, de az a szerencsétlen fiatalember még el se kezdte az életét.

– Hát igen, mindig a java hullik el. A háborúban is az a sok halott... És manapság megint a félkegyelműeknek áll a világ. Annyit pofáznak nekünk, hogy így a szocializmus, úgy a kommunizmus, és hogy a vallás a népek ópiuma... Most aztán megkaptuk! Ha nem ordítjuk túl a másikat a gyűlésen, hogy éljen a párt, éljen Rákosi, már rúgnak ki, sőt, attól is reszketni kell, mikor visznek el.

– Ez a legpogányabb vallás, Dezső, és ezt nem a cisztercita mondatja belőlem, mert tény, hogy ilyet még nem hordott a hátán a föld. Ez a Sátán legrafináltabb műve! Mi, öregek, te is, meg én is már sokat megéltünk, két háború is kijutott nekünk, de lám, Ircsikém, Rózsikám, ti sem úszátok meg a szörnyű bombázásokat, és aztán, ugye, ott volt a menekülés... De higgyétek el, egy szép napon ez a mostani pokol is véget ér, mint amikor gombostűvel beledöfnék a luftballonba: pukk! Ne felejtsetek el, hogy az emberekben időről időre ellenállhatatlanul tör fel az élet büszkesége.

– Nicht vor dem Kind! Er hat die Augen geöffnet.*

– Kisfiam, felébredtél? – simogatja meg Anyu a fejem. – Gyere, húzzuk a cipődet, indulnunk kell.

A cipő... Illetve, dehogyis a cipő... a borjúboksz csizma, amit a körúti susztertől kapott november elsején, vagy másodikán, aznap, amikor kiállították a nemzetőr-igazolványokat... Illetve, dehogyis a csizma, mert hol van az már!

Maga alá húzza a lábát ebben az alkalmi koporsóban, akárcsak a Zsámbéki gyerekek. Micsoda elképzelhetetlenül pompázatos idill volna, ha csupán a csizmáját lopták volna el!

Mindjárt eldől, hogy tetszhalott marad-e, vagy sem... Az előbb már föltérdelt, most újra meg fogja próbálni, s ha nem sikerül, még mindig lerághatja az ujjait. Igen ám, ha volna mivell! Amúgy az arca totálisan ki van dekorálva, egy balta se hasogathatta volna jobban össze.

Tetszhalottkám, ne várd meg, míg jön a tetszhalottkém, nyomd ki magad!... Ha nem sikerülne, még mindig kérhetsz kötőtűt a tovarisoktól, aztán bele a szívbe: egy sima, egy ferkelt.

Összeszedi maradék erejét, különösen a combjára koncentrálni, mintha máris a falnak rugaszkodna, de valami visszahúzó, elgyengítő hűvösséget érez a térdhajlatában, mintha odanyomtak volna hirtelen egy darab jeget.

* Ne a gyerek előtt! Kinyitotta a szemét.

Nem a fagy rántja le. Furcsa, de ez mégsem az előbbi, szuronyos, velőt dermesztő hideg.

Nem! Nem!

Ez a vészvillanás hidege.

Zúzmarát liheg, csontkorcsolyáján csattogva rohan a halál, most lendül elő a kanyarból, ismét célba vette őt, tudván tudva, hogy csak akkor állíthat fel újabb gyilkolási világcúcsot, ha a Mérlegh Sándor nevű embermaradványt átszakítva siklik győzelemre.

Mintha kigyulladt volna a nap a fal tövében.

A fényszóró.

Rohanó léptek.

– Sztoj! Sztoj! Jappajimaty!

– Jézusom! Mária segíts!

– On ubezsit, daj jimu, kak szlédujet!*

Egy sötét folt röpül át fölötte, aztán egy tompa puffanás, egy test puffanása a falon. Valaki.

Egy újabb áldozat.

Rövid géppisztolysorozat.

És a valaki eldől a közvetlen közelében.

Ő pedig ép szemét szorosan összecsap, kifacsart tagokkal hever, még a fejében nőtt gumót is elernyeszti, visszafojtja lélegzetét.

Még egy rövid géppisztolysorozat...

De te most ne törődj semmivel, zuhanj, zuhanj, anélkül, hogy a kisujjadat is megmozdítanád, zuhanj valami sötét lyukba, kucorodj magadba, csak a láthatatlan szél létezik! Te nem vagy, soha nem is voltál, veled ne foglalkozzon senki!

– Etyi vsze izdahnu!i!**

A háta közepébe kapja a rúgást. Te szentséges ég, majdnem feljajdult!

Iszonyatos erővel feszül benne a görcs.

A görcs, hogy meg ne moccanjon.

Most úgy érzi, egyetlen mozdulattal át tudna pattanni a falon, ahogy a bolha menekül. Akár a teste százszorosát is keresztülugraná. Soha, de soha még ekkora erő!

Az idegek atommáglyája, a lefékezhetetlen energiaháló kifeszítve remeg szétromcsolt koponyájától a sarkáig. Ott remeg gyomra közepén a fölrobbanni készülő, hatalmas tűzgolyó hang nélkül, láthatatlanul. Reng a vulkán, remegnek a zsigerek, a szív, a tüdő, a belek. Egy beépített harckocsimotortól sem vibrálna jobban a bensője.

Ki tudja, meddig feküdt így, arra gondolva, milyen jó a többieknek, akik már nem léteznek. És az is milyen furcsa, hogy ettől az újabb kivégzéstől mennyire megremült. Ámbár rettenetesen visszafogta magát, a fülében még most is alig susorog a vér.

Csak akkor nézett föl, amikor jobb szemhéja mögött sötétebb kárpitok váltakoztak a reflektorvillanásokkal.

A ruszki megint eltűntek, beállt a „szokásos” rend. Hatvanig számolt, ezalatt egyszer, a negyvenhárom és ötvenegy közt sepegt át rajta a távolabbi (kétszáz méter?

* – Meg akar szökni! Adj neki!

** – Megdöglött mind!

háromszáz méter?) teherautóra vagy páncélkocsira, vagy miafene olajozott istennyilára szerelt, forgó reflektorfény. Azt a célra irányított, állandóan világító másikat viszont ismét kikapcsolták...

Bizakodjunk, bizakodjunk! Úgy néz ki, hogy itt, a Ludovika kertjében, lejárt a műszak, ma már nem üzemel a szovjet vágóhíd. Kezds hajnali hatkor.

Mélyeket lélegzik.

A görcsbe szorító pánik ledarálta húsát, liszté őrlte csontjait, mehet kutyapogácsának. Mindamellet egészen biztos benne, hogy az az irdatlan erő, ami az előbb megvédte, most már nem fogja cserben hagyni.

Hirtelen rátör a szomjúság, iszonyú fájdalom hasít széttroncsolt fejébe. Lám, az élet újabb, átkozott jele... Inni szeretne. Úgy ég belül, mint az az áldozatára váró, üres bronzüst a pokolban, melyet az ördögök nagy lángokkal, buzgalommal hevítenek. Valami könyvben látta, egy középkori reprodukción...

Aztán valami kocorgást hall, valami berregő vacogásfélét, ami összevegyül a furcsa, alig hallható, kölyökállat-vinnyogással.

Csak nagysokára fogja fel, hogy ő nyüszít, s hogy ez az ő hangja. Régóta nem hisz már az üdvösségben, s most mégis úgy ömlik, bugyog belőle a könyörgés, akárha eltört volna benne a főnyomóvezeték: „Miatyánk, Úr Isten, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is, mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg a mi vétkeinket, és ne vígy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól, ámen!”

